

draag ik mijn gezicht van hinderlijke stilte
en vraag om een wereld voor wat achter die
stilte is.

nogmaals:

alles is er achter:

de man van de groene wei,
het dier van de blauwe zee,
de van vlees zingende boom;
en knikkend er mee en er tegen
verwissel ik mijn mond en mijn ogen —
zij zijn gedrieën open, zij gaan gedrieën
dicht,
even welsprekend.

het is alles achter dit gezicht:

ook de weerspiegeling van een wijde grijze
hemel
waarnaar ik mijn handpalm open houd,
bedelend om een wereld
voor wat ik maak.

U leest het, de dichter bedelend om een wereld, d.w.z. bedelend om de ruimte waarin zijn gedicht kan leven. Natuurlijk blijft dit alles vele malen doorweven van beelden, en gedachten van een kunst, waarin de mens centraal stond, maar daar waar de kunst van vandaag het meest consequent is is zij een geheel nieuwe kunst, en heeft zij dus ook een nieuwe taal nodig om zich te uiten. De oude beelden en associaties zijn versleten en bovendien niet doeltreffend voor de nieuwe situatie.

Het gedicht dat als het ware zelf leven wekkend orgaan wordt, creëert een nieuwe taal, waarvan de dichter-zelf vaak verbijs-terd staat.

Lucebert zegt:

Deze stem is van stamelen een lichaam
Een vochtig voortvluchtig lichaam.

Simon Vinkenoog:

Ook ik ontwikkel beelden in het duister
vlagen onbegrepen jazzmuziek.

En opnieuw Lucebert, op prachtige wijze weergegeven:

Overhandig mij brekend
Je peilloze bloem je kus

Als een dar dolzinnig drijf ik
Op het aquarel van de dorst

Van oe en a staat je ruimte
Door mijn hijgen verzadigd

Van stijgen en ademhalen
Is opgestapeld mijn lichaam
En mijn stem hij dartelt en klapwiekt
Als een donkere boom aan de bron

Hoor dan met Uw handen haast dan Uw
hartslag

Ik ben een donkere droom in de zon
en de omarmende honderdman
Ben een wenk in de wolken.

Dit scheppen van een nieuwe taal geldt zeker niet alleen voor de poëzie van vandaag, het geldt ook voor de muziek en de schilderkunst. De schilderkunst van deze eeuw heeft met het doorbreken van de oude vertrouwde voorstelling een nieuwe taal van lijn, vlak en kleur geschapen die wellicht onbegrijpelijk voor hen die slechts

de traditionele taal spreken voorwaarde is voor het waarachtig verbeelden van de ruimte van het volledig leven. En ook met de muziek is dat het geval. De atonale, seriële muziek van Pierre Boulez en Karl Heinz Stockhausen is een nieuwe muzikale taal, die, hoe vreemd, ja zelfs gemeen en lelijk zij ons aanvankelijk mag aandoen, de stilte van de eeuwigheid aftast met klanken. Wellicht is het niet voor niets, dat de grote muzikale voorloper van de muziek van vandaag, Anton Webern, zijn muziek „vom Stille durchbrochene Klänge” noemde.

Maar, vraagt U zich misschien af, wordt zulk een nieuwe kunst dan niet onbegrijpelijk? Onverstaanbaar?

Onbegrijpelijk, ja, misschien. Maar heeft men ooit een gedicht kunnen begrijpen?

Onverstaanbaar, ja, voor wie geen Chinees kent, zijn de Chinezen onverstaanbaar. Maar deze kunst is, uitzonderingen daargelaten, niet werkelijk onverstaanbaar. Alleen men zal Chinees moeten leren.

Wat bedoel ik daarmee? Alleen dit ene: men zal zichzelf volledig en onvoorwaardelijk moeten willen openstellen voor wat bij Lucebert „De ruimte van het volledig leven” heet.

Hij zegt het zelf ook zo duidelijk, Lucebert, in het gedicht, dat ik U juist voorlas: Hoor dan met Uw handen haast dan Uw hartslag. Wie de moderne kunst voor alles verstandelijk wil doorgronden, zal er nimmer in doordringen. Er is een nieuwe manier van luisteren nodig: een luisteren met de handen, een lichamelijk luisteren, waarbij wijzelf orgaan worden, zoals het gedicht bij de dichter orgaan van luisteren wordt. De moderne kunst is post-intellectualistisch, als ik het eens een beetje prijzend mag zeggen, de kunstenaar van vandaag is zo intelligent dat hij door heeft dat hij er met zijn verstand alleen niet komt. Natuurlijk, dat is eigenlijk niets nieuws, dat is al tientallen jaren geleden gezegd. Akkoord! Maar vandaag wordt het toegepast, beter nog, vandaag wordt het geleefd, ja sterker, het wordt door de moderne kunstenaar zo sterk geleefd dat hij maar zelden de behoefte gevoelt om anti-intellectualistisch te worden, hij heeft eenvoudig het pure intellectualisme als een overwonnen en onbruikbaar standpunt achter zich gelaten en heeft niet meer de behoefte om tot een agressief anti-intellectualisme te vervallen.

Ik begrijp dat ik thans wel voldoende heb gezegd om ongeveer alle lezers tegen de haren op te strijken: post-Christelijk, post-humanistisch, post-intellectualistisch.

Och, kom, wat zou het?

Er is met en door de nieuwe kunst meer verloren gegaan: oude schoonheid aan vorm, rijm, ritme en beelden-associatie het is alles als poeder de lucht ingeblazen. Waarom zouden we daar Christendom, humanisme en intellectualisme niet bijvoegen? Maar wat blijft dan?

Nu juist dit ene waarom het gaat in de nieuwe kunst: het wonder van de ruimte van het volledig leven waaruit niet de mens is uitgeslepen maar waarvan de mens een integrerend, erbij behorend deel uitmaakt. De ruimte en de nieuwe mens als schuchter, nog beginnend ruimte-mens.

Het is vandaag, zoals het de laatste paar

honderd jaar zo vaak is geweest, de grote massa van de mensen maakt zich glorieus op om dat tijdperk van de geschiedenis te gaan beleven dat vijftig jaar geleden verstreken is, de dichter van vandaag bouwt in alle onbegrepenheid aan de tijd van nu en aan de tijd die komt.

Maar nu de jeugd, want ik sprak over kunst, opvoeding en humanisme en velen van U hebben zich waarschijnlijk al enige minuten afgevraagd of er van opvoeding en humanisme nog iets zou komen. Ik kan daar echter vrij kort over zijn, omdat het voor mij zo vanzelfsprekend is. Als een humanistische opvoeding iets betekent, dan betekent het een openstoten van deuren, het brengen in de ruimte van het volledig leven. Humanistische opvoeding betekent voor mij niet het leren aanvaarden van een aantal humanistische gedachten, maar het waagstuk met de vrije autonome mens die de pleinvrees van de geestelijke en lichamelijke ruimte leert overwinnen in die zin dat hij leert zich vroom maar vrijmoedig door de ruimte van het volledig leven te bewegen.

En ziedaar, het eigenlijk overduidelijke verband van mijn betoog: deze levenshouding van de nog schuchtere ruimte-mens is het sterkst ontwikkeld bij de moderne kunstenaar van deze tijd.

De jeugd van vandaag kan daarom de kunstenaar van vandaag niet missen. Beter dan alle christelijke en humanistische geestelijke verzorgers van deze tijd zij de werkelijke kunstenaar hem een lichtend voorbeeld.

Ik denk dat het beste deel van de jeugd van vandaag dat ook heeft begrepen. Men kan werkelijk niet zeggen dat de geestelijke leidslieden van kerken en Humanistisch Verbond een gretig onthaal vinden bij het belangstellende deel van de jeugd maar de kunstenaars of het nu schilders, beeldhou-

wers, dichters, schrijvers, cinéasten of architecten zijn vinden meer en meer een zeer belangstellend oog en oor bij de jeugd.

We behoeven daar niet rouwig om te zijn. Misschien zou het zelfs goed zijn als ook de geestelijke leidslieden van ons volk zelf eens hun oor te luisteren legden bij de kunstenaars van vandaag. Zij zouden het misschien aanvankelijk moeilijk hebben maar op de duur zouden ze winnen aan wat, zo vaak misplaatst, wordt genoemd: echte menselijkheid.

Ik hoop dat het verband van een en ander U duidelijk zal zijn. Ik mag mijn betoog besluiten met een gedicht dat alles wat ik wilde zeggen, afdoend en beter zegt, het is opnieuw van Hans Andreus:

Sonnet 39

Herinner mij. Ik heb mij neergeschreven
Op de rand van nu en daarna en toen,
Omdat ik niet anders kon, wilde doen
en ik leven moest, het uitriep van leven.

Vergeet mij — want die het schrijft is het
en wat hij schrijft laat niet los van zijn
dan ondanks hemzelf. Er is niets geringers
dan een mens en iets beters is er niet.

Dubbele tong. En daarin de waanzin
en de zin, het laatst onuitspreekbaar tasten,
onderwoords aftasten van een begin-
nend geluk, geluk waar? Overal waar
ik doodga aan ik, leef door mij niet meer
— hier: in het aards en ruimtelijk
vuur, — hier: in het vogelvrij ogenblik.

H. J. J. LIPS

zeilkamp 1961 - langweer (fr.)

Na het geslaagd zeilkamp in 1960 wordt in 1961 opnieuw een familie-zeilkamp gehouden en wel van 5 t/m 19 augustus 1961. Prijs f 65,— per week (alles inbegrepen). Opgaven zo spoedig mogelijk.

Leiding: De Heer en Mevrouw L. Kamminga, Groningerstraatweg 132, Leeuwarden. Tel. (05100) 26741.

Voor volledige inlichtingen: Oudegracht 152, Utrecht (030) 10163.

lezingen voor de radio

di. 6 juni AVRO 15.30 uur: Dr. V. W. D. Schenk: Ezel of wezel.
zo. 11 juni VARA 9.45 uur: Dr. A. L. Constandse: „De twijfel van de Prediker”.
zo. 18 juni VARA 9.45 uur: Dr. O. Noordenbos: „Begrip en Ruimte”.
zo. 25 juni VARA 9.45 uur: Mevr. D. Heroma-Meilink: „Spijt en Nijd”.
zo. 2 juli VARA 9.45 uur: Prof. dr. G. Stuiveling: „De Genestet herdenking”.

MOTORIEK

Pianospelen kan ik niet. Men heeft getracht het mij te leren, maar tot mijn grote opluchting heeft de leraar op een ogenblik van vertwijfeling verklaard, dat er met mij geen goed garen te spinnen was, dat er al lawaai genoeg in de wereld gemaakt werd en dat hij het verder vertikte zijn tijd en zenuwen op te offeren voor een werk, dat zonder enig uitzicht was.

Ach, de noten wist ik wel te vinden en indertijd — het is al weer heel wat jaren geleden — kon ik met enige inspanning ook wel lezen wat op een niet te dicht bedrukt stuk muziekpapier stond.

En hadde ik nu maar met één hand mogen spelen, dan zou ik op bruiloften en partijen nog wel een hupse melodie ten beste hebben kunnen geven. Maar de leraar wilde altijd, dat ik volgens de intenties van de componist de melodie begeleidde met een reeks van arabesken en tierelantijnen. En dit nu is mij nimmer gelukt. Als ik aan het klavier zat heeft mijn linkerhand nooit geweten wat de rechter deed. En hoe aanbevelenswaardig het volgen van deze gedragsregel moraliter moge zijn, pianospelen leert men er niet mee.

Het bespelen van de viool is in dit opzicht aanmerkelijk eenvoudiger. Daarbij is immers het aantal vingers, dat heen en weer wipt slechts half zo groot als bij het pianospelen en één hand met vijf vingers kan men met enige oefening nog wel onder controle krijgen.

Het maken van zwaluwstaartverbindingen daarentegen is weer veel moeilijker. Men zou, meen ik de volgende evenredigheid kunnen opstellen: pianospel: vioolspel = zwaluwstaart maken: spijker inslaan. Waarbij ik volledigheidshalve opmerk, dat mijn begaafdheid in het beoefenen van deze vier bezigheden omgekeerd evenredig is met mijn vermogen om er een kleine beschouwing aan te wijden.

Nog veel moeilijker dan dit alles is echter het autorijden. Deze bezigheid is slechts te vergelijken met die van een drummer in een jazzband of van een virtuoso op een bioscooporgel. Want hierbij zijn niet alleen de handen bezig, neen, in een auto slaat men zich met handen en voeten door het leven. In een lichtzinnig ogenblik heb ik eens besloten mij te bekwaamen in het besturen van een vierwielig motorrijtuig. Mijn ervaringen met piano, viool en zwaluwstaart had ik toen al achter de rug en ik had dus beter kunnen weten. Maar ik constateerde, dat er een kleine twee miljoen motorrij- en voertuigen door het land rijden, waarvan een klein half miljoen automobielen.

Er zijn, zo schatte ik globaal, buiten de kinderen en de bejaarden rond vijf miljoen Nederlanders die voor het besturen van een auto in aanmerking komen. Als ik aanneem, dat er per auto twee rijvaardigen zijn, dan kom ik op een miljoen landgenoten, die zich met een auto redden kunnen. Zou ik nu zo'n stumper zijn, dat ik niet kan, wat een miljoen mensen zonder moeite verricht?

Ja, zo'n stumper ben ik, maar dat wist ik toen nog niet. Het leek mij zo heerlijk af en toe te kunnen zeggen: „Waar heb ik mijn contactsleuteltje nou weer gelaten” en dan diep in de broekzak te tasten, zoals ik dat vele vrienden al zo vaak had zien doen. Deze mensen stapten dan naar hun wagen, deden de deur open en schoven zichzelf achter het stuur. Zij draaiden aan enkele knoppen, trokken een paar stangen opzij en riepen „aju”. Weg waren ze. Het gebeurde maar een enkele keer, dat de verzekering er aan te pas moest komen.

Hoe gezellig konden mijn vrienden ook met elkaar spreken over de doorsmeerbeurt, het bandenverwisselen, het rijden van één op twaalf, in de stad tien, dikke olie en antivries, kleppen schuren en inruilwaarde. En bovendien hadden ze 's maandags verhalen over tochten die ze gemaakt hadden en waartegenover ik niet anders kon stellen dan de mededeling, dat ik uit het raam gekeken had of een stukje voor het Woord van de Week had geschreven.

Enfin, om een lang en droevig verhaal kort te maken: Ik heb een paar honderd gulden in een autorijschool gestoken. De instructeur was vol optimisme. Hij kende mij een grote mate van gevoeligheid toe in het voeteren van gas- en koppelingspedaal. Hij gaf terloops te kennen, dat zeer intelligente mensen, die gewend zijn hersenwerk te verrichten, aanvankelijk wat moeilijkheden hadden en een paar lessen meer nodig hadden dan de minder fijn besnaarden, die domweg gingen zitten en wegreiden.

Ik bespeurde tot mijn verbazing, dat ik er na enig voetgeschuifel en het verplaatsen van onderdelen in slaagde een geweldig stuk ijzer in beweging te krijgen. Dat gaf mij naast verbazing ook een grote voldoening. Ik reed.

Ja, ik reed. En waren nu die andere elf miljoen Nederlanders rustig thuis gebleven dan zou het allemaal wel gegaan zijn. Maar op de meest ongelegen ogenblikken staken zij de straat over, reden mij tegemoet of schoten zijstraten uit. De aarde, waarop ik mij tot dan toe weliswaar moeizaam maar toch zonder voortdurende kramp had voortbewogen, was nu een oord geworden, waarop de ene aanslag onmiddellijk gevolgd werd door de andere. Nauwelijks was ik aan het ene doodsgevaar ontsnapt of het andere rende op mij toe.

Dan trapte ik in het wilde weg op alle uitsteeksels, die zich op de vloer bevonden, rukte aan de versnellingshandel en keek in paniek van links naar rechts en tegelijk achterom.

Toen ik bij mijn derde examen alleen door kordaat ingrijpen van de examinerator aan een wisse dood ontsnapt was, begreep ik, dat mijn taak in dit leven was te luisteren naar het pianospel en te rijden in de automobiel van anderen.

Tenslotte kan niet iedereen een Casadesus zijn.

H.H.